

Opublikowano: 2022-02-16

Funkcjonowanie kobiet i mężczyzn w nauce – raport

Narodowe Centrum Nauki opublikowało wyniki sondażu dotyczącego funkcjonowania kobiet i mężczyzn w nauce. Ankiety wypełniło niemal 6 tysięcy osób, w tym ponad 3700 badaczek.

Sondaż został przeprowadzony w dniach od 19 lipca do 30 września 2021 roku. Mogli w nim wziąć udział naukowcy ze wszystkich ośrodków i na wszystkich etapach kariery, niezależnie od tego, czy kiedykolwiek starali się o grant Narodowego Centrum Nauki. Kwestionariusz przygotowano w dwóch wersjach – dla kobiet i mężczyzn. Wypełniło go niemal 6 tysięcy osób – ponad 3700 badaczek i blisko 2100 badaczy.

Wyniki dobitnie pokazują, że życzliwe otoczenie oraz wysoka kultura pracy są istotne dla efektywności badań, i że jest potrzebna akcja kreująca taką kulturę w szeroko rozumianym środowisku naukowym – przyznaje prof. Teresa Zielińska, jedna z inicjatorek przeprowadzenia sondażu, przewodnicząca Komisji Analiz Aktywności Naukowej Rady NCN.

Kwestionariusz podzielono na pięć części. Ankietowani proszeni byli o odpowiedzi na pytania o doświadczenia związane z ubieganiem się o granty Narodowego Centrum Nauki, trudności, z jakimi mierzą się w pozyskiwaniu innych środków krajowych i zagranicznych, doświadczenia w środowisku pracy oraz wyzwania wynikające z łączenia obowiązków służbowych i rodzinnych. W sondażu uwzględniono również pytania dotyczące wpływu pandemii COVID-19 na karierę i efektywność naukową.

(Nie)wiara w sukces

Wyniki wskazują, że główne przyczyny składania wniosków o finansowanie badań są podobne dla obu płci. Dominujące czynniki to chęć rozwoju naukowego, możliwość kontynuowania projektów oraz rozwój kariery. Kobiety mają jednak zdecydowanie większe wątpliwości dotyczące możliwości odniesienia sukcesu w pozyskiwaniu środków na badania. Krytyczna ocena własnego dorobku naukowego i szans na uzyskanie grantu jest najczęstszym powodem rezygnacji ze składania przez nie wniosków o granty w konkursach krajowych i zagranicznych. Kobiety też, zdecydowanie częściej niż mężczyźni, wskazują na brak wsparcia w jednostce naukowej i w procesie przygotowywania wniosku, a także niewystarczającą wiedzę na temat ogłaszanych konkursów.

Przedstawiciele obu płci są zainteresowani pełnieniem roli kierownika projektu naukowego w podobnym stopniu. Mimo to mężczyźni częściej niż kobiety preferują rolę wykonawcy grantu, ze względu na chęć uniknięcia obciążeń administracyjnych związanych z rolą kierownika.

Przy podejmowaniu wyzwań związanych z aplikowaniem o granty oczekiwane jest wsparcie przełożonych i współpracowników. Nie zawsze otoczenie zawodowe stwarza pozytywne więzi z naukowcami, a być może nawet lekceważy ten aspekt – komentuje prof. Zielińska.

Nierówne obowiązki

Uzyskane w sondażu wyniki dowodzą, że barierą w rozwoju kobiet są także nierówno rozłożone obciążenia rodzinne. Respondentki częściej niż respondenci wymieniają obowiązki rodzinne jako czynnik ograniczający ich aktywność w staraniu się o środki na badania. Kobiety zdecydowanie częściej też zwracają uwagę na problemy związane z koniecznością godzenia

zobowiązań służbowych i rodzinnych, oraz mają poczucie winy wynikające z zaniedbywania rodziny.

Kobiety częściej niż mężczyźni odczuwają potrzebę uzyskania wsparcia w opiece nad dziećmi lub w związku z sytuacją rodzinną, w najbliższym otoczeniu naukowym i w jednostce naukowej. Zdecydowanie więcej kobiet niż mężczyzn uważa także, że urlop rodzicielski miał negatywny wpływ na ich karierę – ograniczył ich aktywność i mobilność naukową.

Kwestia równego dostępu kobiet i mężczyzn do środków finansowych na badania jest jednym z priorytetów NCN od lat – mówi prof. Zbigniew Błocki, dyrektor NCN i przypomina, że podległa mu agencja już kilka lat temu wprowadziła rozwiązania, które ułatwiają badaczkom godzenie ról rodzinnych i zawodowych. – Wydłużyliśmy wszystkim matkom o 1,5 roku na każde dziecko zarówno okresy po doktoracie umożliwiające ubieganie się o nasze granty dla młodych naukowców, jak i o stanowiska typu post-doc oraz limity czasowe w ocenie dorobku naukowego. Widać jednak, że w tej kwestii jest jeszcze wiele do zrobienia, zarówno ze strony NCN, jak i innych instytucji – dodaje.

Lektura obowiązkowa

Wyniki sondażu wskazują, że zdecydowanie więcej kobiet niż mężczyzn doświadcza złego traktowania ze względu na płeć oraz łamania zasad równości płci w jednostce naukowej i w otoczeniu naukowym. Kobiety częściej doświadczają nierówności w podziale obowiązków służbowych oraz w wysokości wynagrodzenia, w porównaniu z mężczyznami zatrudnionymi na takim samym stanowisku i będącymi na podobnym etapie rozwoju naukowego. Częściej także odczuwają presję przyjęcia dodatkowych zadań do wykonania, by udowodnić swoją wartość. Uczestniczki sondażu w swojej pracy bardzo często spotykają się ze zjawiskami takimi, jak utrudnianie awansu, mobbing, dyskryminacja kobiet planujących zajście w ciążę lub mających dzieci i protekcyjnalizm. Należy jednak podkreślić, że jako odpowiedzialne za zachowania dyskryminujące i wykluczające wskazywane były osoby obu płci.

Mężczyźni wskazywali, jako przejawy łamania zasad równości płci w jednostkach i otoczeniu naukowym, np. fakt tworzenia specjalnych programów skierowanych wyłącznie do kobiet, wprowadzanie parytetu płci w niektórych jednostkach i nieuzasadnioną, ich zdaniem, nadreprezentację kobiet na kierowniczych stanowiskach.

Obawiam się, że choć na poziomie deklaracji panuje dość powszechna akceptacja dla udogodnień i uregulowań wprowadzanych w celu wyrównywania szans przedstawicieli obu płci w nauce, to nie zawsze jest ona wsparta wewnętrznym przekonaniem – zauważa prof. Zielińska.

I dodaje, że uzyskane wyniki wskazują na konieczność wprowadzenia polityki stosowanej w tym zakresie w jednostkach naukowych oraz potrzebę propagowania wśród naukowców informacji na temat podejmowanych działań.

Na dyrektorze NCN największe wrażenie wywarł fragment raportu przedstawiający różne doświadczenia dyskryminacji kobiet

Uważam, że powinna to być lektura obowiązkowa dla wszystkich pracujących w nauce, i że dla przedstawionych tam sytuacji nie powinno być żadnej tolerancji w polskich jednostkach naukowych – komentuje.

Praca w pandemii

Przedstawiciele obu płci zauważyli negatywne i pozytywne konsekwencje trwającej pandemii dla ich pracy naukowej. Wśród tych pierwszych są m.in. reorganizacja pracy, ograniczenie dostępu do laboratoriów oraz możliwości podróży. Mężczyźni częściej niż kobiety jako czynnik ograniczający wskazywali także brak kontaktów ze współpracownikami. Z kolei kobiety bardziej dotkliwie odczuły zwiększenie zakresu obowiązków rodzinnych, w tym związanych z opieką nad dziećmi w czasie zamknięcia żłobków i przedszkoli. Co warto odnotowania, kobiety więcej czasu poświęcały na działania naukowe w czasie trwania pandemii niż przed jej wybuchem. Zajęcia i spotkania w formie telekonferencji oraz elastyczny czas pracy były pomocne w efektywnej pracy naukowej pod warunkiem, że zdołały one zapewnić opiekę nad dziećmi.

Metoda i respondenci

Sondaż został przeprowadzony techniką CAWI (ang. Computer-Assisted Web Interview) na próbie nielosowej (celowej). Jest to wspomagany komputerowo wywiad, prowadzony przy użyciu strony internetowej. Kwestionariusz dla kobiet najczęściej wypełniały reprezentantki nauk humanistycznych, społecznych i o sztuce, wśród ankietowanych mężczyzn dominowali przedstawiciele nauk ścisłych i technicznych. Najliczniejszą reprezentację w obu grupach ankietowanych stanowiły osoby ze stopniem doktora. Większość respondentek i respondentów pracuje w miastach liczących powyżej 500 tysięcy mieszkańców.

Dla NCN raport będzie punktem wyjścia do dalszych działań służących wyrównywaniu szans kobiet i mężczyzn w nauce.

Będziemy monitorować sytuację oraz kontynuować nasze zaangażowanie w poświęcone temu tematowi międzynarodowe inicjatywy. Musimy możliwie optymalnie wykorzystywać potencjał społeczny w rozwoju kraju, by niezależnie od różnych uwarunkowań społecznych czy kulturowych, wszyscy mieli takie same możliwości realizacji swoich zdolności i pasji w nauce – dodaje prof. Zbigniew Błocki.

Wyniki sondażu opracował Zespół ds. Analiz i Ewaluacji NCN oraz Komisja Analiz Aktywności Naukowej Rady NCN.

MK, źródło: NCN

[Raport „Funkcjonowanie kobiet i mężczyzn w nauce. Wyniki sondażu”](#)